

ВПЛИВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА ПРОЦЕС ЇХ СОЦІАЛЬНОГО ДОРОСЛІШАННЯ

Курята Юлія Вікторівна, аспірант Національного університету „Острозька академія”

Керівник: доктор психологічних наук, професор Пасічник Ігор Демидович

Національний університет „Острозька академія”

Входження дітей у світ дорослих, їх соціалізація відбувається сьогодні в умовах, що не сприяють гармонійності проходження ними цього процесу. Неоднозначний вплив засобів масової інформації, тенденція до повного делегування дорослими функцій виховання державним установам (що призводить до втрати сприйняття індивідуальності кожної дитини та формування образу „узагальненої дитини”), культивування споживацького ставлення до життя через надмірну акцентуацію важливості досягнення саме матеріальних благ, суперечливість існуючих моральних стандартів тощо призводять до зростання почуття самотності, ізоляції дитини, деформації елементів змісту дитячої субкультури, збільшення інфантильності дітей. Поруч із сім'єю школа є одним із основних інститутів соціалізації. Виховання є відносно соціально-керованим каналом соціального дорослішання [2] дітей. Із початком обов'язкової освіти починається важливий етап життя учня молодшої школи, адже саме в цей час у дитини починає формуватися рефлексія, усвідомлення та дослідження власної сутності. Саме тому важливим є пошук можливостей здійснення впливу на гармонійність соціалізації дітей молодшого шкільного віку засобами освіти та розуміння особливостей проходження вище згаданого процесу в цьому віці взагалі.

Соціалізація дитини молодшого шкільного віку триває від вступу до школи до початку підліткового віку. Тобто цей період завершує етап дитинства. Аналізуючи соціальне дорослішання учнів молодшої школи в онтогенезі, перерахуємо кілька визначаючих чинників – сім'я, спілкування з однолітками в ігровій та навчальній діяльності та вплив власне освіти, як інституту соціалізації.

Сім'я майже повністю виконує функції соціалізації на першій її стадії, тобто від народження дитини до початку навчання в школі. Тут діти вчаться відігравати ті соціальні ролі, які в майбутньому доведеться реалізовувати в суспільстві. Психологічні типи та відмінності в способах соціалізації зводяться при цьому до відмінностей соціальної структури та типів сімей. Для прикладу, у простих суспільствах, де високо цінується виконання обов'язків, спираючись на родинний та сусідський взаємозв'язок, альтруїзм,

пропозиція допомоги та підтримки спостерігається частіше, ніж у „складних суспільствах”, де родичі та сусіди часто є конкурентами [1].

Значно збільшується діапазон ролей під час переходу від сімейного виховання до виховання в дошкільних та шкільних установах. У цей час виняткового значення набувають ігри як різновид колективної діяльності. Адже найефективнішим щодо навчання, спілкування один із одним, співробітництва, узгодження своїх дій для досягнення спільної мети є саме розвиток рольової гри та її функціонування в дитячій спільноті. Із вступом дитини до школи розширюється коло її спілкування, зростає значення навчання і праці, поступово посилюється роль власної активності особистості в її соціалізації. Стосовно молодшого шкільного віку із появою цього нового соціального інституту соціалізації дитини – школи - з'являється відповідно нова провідна діяльність – навчання, основою якого є пізнавальний інтерес і нова соціальна позиція, та в якій, поруч із грою, розгортаються стосунки дітей із ровесниками та дорослими, особистісне психічне життя і психічний розвиток. Завдяки цьому діти виходять на новий рівень пізнання світу і самопізнання, відкривають нові власні можливості і перспективи. Із початком навчання дитина починає усвідомлювати, що вона виконує суспільно важливу діяльність – вчиться – і значущість цієї діяльності оцінюють люди, які оточують її. Починається активний процес усвідомлення себе суттєвою частиною суспільства, що позитивно відображається на самосвідомості, яка поглиблюється. Таким чином, навчальна діяльність молодшого школяра має яскраво виражену суспільну цінність і ставить дитину в нову позицію стосовно дорослих і однолітків, змінює її самооцінку, перебудовує взаємини в сім'ї. Ми ж доповнимо до цього, що саме тому через цю провідну діяльність є найбільше можливостей здійснення дорослими регулюючого впливу на гармонійність соціального дорослішання молодших школярів.

У разі успішної соціалізації молодшим школярем набувається ряд вікових особистісних новоутворень, зокрема таких як становлення мотивації досягнення, довільності психічних процесів, формування внутрішнього плану дій, вміння організувати навчальну діяльність, розвиток рефлексії, поява самостійності та працелюбності, засвоєння та реалізація правил і норм спілкування. До кінця молодшого шкільного віку значно збільшуються індивідуальні відмінності між дітьми, що є передумовою для прийняття психолого-педагогічних обґрунтованих рішень щодо використання диференційованого навчання дітей із різними здібностями. У молодшому шкільному віці на основі вікових особливостей цього періоду відкриваються нові

можливості для стимулювання гармонійного процесу дорослішання дитини, її психологічного розвитку через регуляцію стосунків із оточуючими людьми, особливо із батьками та вчителями, до впливу яких дитина ще є достатньо відкритою. Це дозволяє дорослим розвивати та використовувати у вихованні як цілеспрямованому та керованому аспекту соціалізації соціальні мотиви дитини для здійснення на неї позитивного впливу. Тобто тут мова йде про такі мотиви, як визнання, схвалення з боку значимих дорослих, прагнення отримати високу оцінку тощо.

Особливий вплив на виховні схеми як у сім'ї, так і в навчальних установах під час соціалізації дитини будь-якого вікового періоду в будь-якому суспільстві має так звана імпліцитна теорія особистості в "наївній психології" народів. Це теорія, що мається на увазі, однак, не сформульована очевидно, присутня в індивідуальній та суспільній свідомості як відповідь на запитання про природу та можливість людини, якою вона є, може та повинна бути. Ця - інтеграція особливостей соціального виховання, очікувань та оцінок даного народу, нації чи етнічної групи. Імпліцитна теорія є за своєю суттю центральною ціннісною орієнтацією. Саме від нормативного канону дорослої людини безпосередньо залежить, що люди (суспільство) добиваються від дітей (зокрема і через навчальний процес), та яким чином вони це роблять[1].

Таким чином, у молодшому шкільному віці, поруч із визначальним впливом на соціалізацію дитини сімейного виховання, взаємодії у дитячій спільноті в навчальних установах та в спонтанно створених дитячих групах поза цими установами, надзвичайно важливим є створення гуманних умов для розвитку дитини в школі. Адже із появою нової провідної діяльності - навчання, саме в ній формується низка вікових новоутворень, реалізуються можливості зони найближчого розвитку, учні навчаються конструктивної взаємодії в колективі, удосконалюють свої комунікативні навички тощо. Для цього суттєвим є розуміння специфіки процесу соціального дорослішання дітей цього віку та врахування усіх його особливостей.

Список використаних джерел:

1. И.С. Кон Ребенок и общество: (Историко-этнографическая перспектива). М., Главная редакция восточной литературы издательства «Наука», 1988 – с. 118.

2. Д.И. Фельдштейн Детство как социально-психологический феномен и особое состояние развития// Вопросы психологи. – 1998. - №1.